За Дерковича и Болгаиова
р. 85 л. сл.

А. П. Стоиловъ

Проф. ИВ. Д. ШИШМАНОВЪ

Автобиография

НА

Архимандрита Иона Маджаровъ

241
591 III

Отделенъ отпечатъкъ отъ „Училищенъ Прегледъ“ XXVI, 1927, кн. I.

Ин-№
1823

София
Печатница Божинови
1927

УН. БИБЛИОТЕКА
Инв. № 1495/1953
II Бп. 39751

Автобиография на архимандритъ Иона Маджаровъ.

Роденъ съмъ въ с. Негованъ (Лѫгадинско — Солунско) отъ родители българи — свещеникъ Георги Стоевъ Маджаровъ и Злата Георгиева Петрова отъ сѫщото село на 20 януарий 1849 г. и съмъ кръстенъ Иванъ. Прѣкоръ̀тъ ми Маджаровъ, споредъ разкази на стари хора отъ селото, водилъ си началото отъ мой единъ прадѣдо, който се оженилъ за робиня-маджарка, дадена му отъ единъ турски паша на връщане отъ война въ Маджарско за указани му услуги.

Баща ми се училъ въ Сѣрското гръцко училище, учителствувалъ нѣколко години въ селото и после се рѫкоположилъ за свещеникъ. Той е билъ добъръ църковенъ пѣвецъ, направо е превеждалъ въ богослужението отъ гръцки на български евангелието, тропари и молитви, за да разбиратъ селянитѣ. Помина се на 15 юлий 1870 въ Негованъ.

Още на четиригодишна възрасть започна баща ми да ме учи да чета и пиша, при това да ме праща на училище. Додето станахъ на 8-годишна възрасть, азъ знаехъ да чета и пиша, при това да попѣвамъ въ църквата, кѫдето постоянно ме водѣше баща ми. Всичко това обаче вършехъ машинално, понеже на гръцки се учехъ, а нито една дума отъ този езикъ не разбирахъ. Баща ми, като знаеше, че безъ да изуча основно гръцки езикъ, всѣкога ще чета папагалски, на 9-годишната ми възрасть ме изпрати на училище въ чисто гръцкия градецъ Нигрита. Тукъ азъ бѣхъ даденъ въ рѫцетѣ на единъ престарѣлъ гръцки учитель, който не знаеше нито една дума българска, но бѣше добъръ учитель: за малко време изучихъ гръцки езикъ и започнахъ да говоря на него, при това и да разбирамъ онова, което четѣхъ. Завърнахъ се въ Негованъ съ по-обширни знания по наукитѣ, но не можахъ да превеждамъ отъ гръцки на български, както искаше баща ми. Баща ми, недоволенъ отъ това, реши веднага следъ завръщането ми отъ Негрита да ме изпроводи въ Сѣръ, да продължавамъ наукитѣ си и да се науча добре да превеждамъ отъ гръцки на български, както той превеждаше.

УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

И тъй, наскоро заминахъ за Сѣръ и останахъ тамъ да живѣя при единъ нашъ роднина, братовчедъ на баща ми.

Въ Сѣръ постжпихъ въ тъй нареченото „Голѣмо училище“, въ което се преподаваше по Ланкастерската метода. Въ това училище менъ ми бѣше много лесно: разнообразното преподаване повече удоволствие ми правѣше, отколкото да ми представяше мжчнотии. Който еималъ случай да види и да се запознае съ преподаването по тая метода, той знае, какви развлѣчения има въ нея. За учителитѣ много малко работа има по тая метода. Представете си едно училище, въ което да има около 400—500 ученика, а учители само двама. Въ Сѣрското училище, въ което постжпихъ азъ, имаше толкова ученици, а учители само двама, и то пакъ малка работа имаха, защото повечето я вършеха ученицитѣ-помощници. Азъ въ кратко време свършихъ това училище и се премѣстихъ въ „другото училище“, кждето се преподаваха предметитѣ: гръцки езикъ съ граматиката му, законъ Божи, география, аритметика, история и краснописание. Въ началото тукъ срѣщнахъ нѣкои мжчнотии, особено по граматика, но отпосле и тукъ ми бѣше лесно. Това отдѣление на училището прекарахъ сжщо лесно, както въ „Голѣмото“, но отпосле, като отидохъ въ отдѣлението, кждето се преподаваше повече старогръцки езикъ и се говорѣше повече литературно и то смѣсь отъ този езикъ, срѣщнахъ по-голѣми мжчнотии. Тукъ се срѣщаха изрази съвсемъ непонятни за мене и отдалечени отъ говоримия гръцки езикъ. Въ това училище азъ изгубихъ повече време, и то най-много за езика. При все това, обаче, благополучно свършихъ двата му класа. Оставаше още единъ класъ да свърша, за да завърша цѣлото училище, когато внезапно ме повика баща ми да се завърна въ село. Това бѣше презъ 1864 год., когато азъ бѣхъ вече на 15-годишна възрасть.

Преди моето завръщане въ Неговань, първенцитѣ отъ селото предложили на баща ми да ме условятъ за учитель. Баща ми на първо време не се съгласяваль, имайки предъ видъ, че ми оставаше още една година да завърша пълния курсъ на Сѣрското училище, и още че съмъ маловъзрастенъ, но следъ дълги настоявания, съгласилъ се. Азъ се помжчихъ да се откажа отъ предлаганото ми учителство, но не бѣше възможно: баща ми, заедно съ селянитѣ, настояваше да учителствувамъ поне една година, като се обеща да ми помага при изпълнение на учителската ми длъжность. Азъ предвиждахъ, че ще срѣщна голѣми мжчнотии въ това ми учителствуване, главно ще имамъ по-възрастни ученици отъ мене, но нѣмаше какво да правя — трѣбваше волята на баща да се изпълни. За заплатата си нищо не знаехъ, само

слушахъ селянитѣ да говорятъ, че много пари съмъ получавалъ. Какъ и да е, азъ започнахъ да учителствувамъ. Първия день, кога отидохъ въ училището и започнахъ да записвамъ ученици, събраха се повече отъ 80 деца, между които имаше и по-възрастни отъ мене. Но какво видѣхъ? — Всѣки ученикъ носѣше по една книга съ различно съдържание. Едни отъ тѣхъ, които се мислѣха за по-учени, носѣха голѣмата църковна книга „Антологионъ“ (сборникъ), Апостолъ, псалтиръ, октоихъ, филада (буквaръ) и др. подобни бѣха „учебницитѣ“, съ които дойдоха ученицитѣ да се учатъ въ училището. Училището бѣше съвсемъ непригодено за цельта: имаше само послани по земята нѣколко рогозини, върху които ученицитѣ постилаха парцали отъ черги — връзъ тѣхъ седѣха. Предложихъ имъ да си купятъ учебници, но тѣ ми отказаха — срамъ ги било да оставятъ голѣмитѣ книги и вмѣсто тѣхъ да вематъ малки. Казахъ на селянитѣ да поправятъ училището и да купятъ най-необходимитѣ училищни пособия, но тѣ отказаха, като ми заявиха, че дотогавашнитѣ имъ учители, възрастни хора, не имъ изисквали подобни нѣща и имъ учили децата всѣкой на своята книга, каквато ималъ. Това положение съвсемъ ме отчая и бѣхъ решилъ да напусна училището, но баща ми не ми позволи. Останахъ да учителствувамъ и приключихъ годината съ единъ плюсъ отъ предшественицитѣ ми, че горе-доле ученицитѣ се научиха да четатъ и да си подписватъ името, а нѣкои и да пѣятъ въ черква, нѣщо рѣдкость за селски ученици по онова време. Нѣкои отъ тия мои ученици отпосле станаха селски свещеници и черковни пѣвци.

На следната година изявихъ желание предъ баща си да отида нѣкъде да продължа образованието си. Обаче баща ми не се съгласяваше да се отдалеча отъ селото — искаше да съмъ при него като най-голѣмъ синъ. Следъ дълги молби най-сетне се съгласи да отида да се уча въ с. Висока, на разстояние 2 часа отъ Негованъ. Въ това село имаше единъ прочутъ по него време даскалъ, по име Христодулъ Божиновъ, родомъ отъ с. Сухо (Лжгадинско), когото много хвалѣха селянитѣ отъ нашитѣ села. Предполагахъ, че даскалъ Христодулъ ще притежава знания по наукитѣ, преподавани въ училището, но останахъ излъганъ: децата обучаваше по псалтиръ, октоихъ, апостолъ и антологионъ. Още въ самото начало искахъ да напусна училището на Христодула, но се решихъ да остана, имайки предвидъ, че баща ми нѣма да се съгласи да отида другаде да се уча. Живѣхъ при учителя си. Правѣше ми силно впечатление този учитель, че постоянно четѣше и презеждаше слова

отъ гръцкитѣ книги на простъ български езикъ и ги произнасяше въ черква за поука на народа. Той се признаваше, че е българинъ и безъ стѣснение изповѣдваше народностьта си, макаръ и да не бѣше още проникнала презъ онова време българската наука, и българскиятъ черковенъ въпросъ не бѣше известенъ по нашитѣ села. При него изучихъ източното пѣние въ продължение на една и половина година. Искахъ още да се уча при тоя даскалъ, но се премѣсти въ Сѣръ за пѣвецъ въ една гръцка черква, при която е и днесъ, но не пѣвецъ, а свещеникъ.

Следъ премѣстването на даскалъ Христодулъ Божиновъ въ Сѣръ, азъ настояхъ предъ баща си да ме изпрати още една година въ тоя градъ, за да завърша образованието си въ тамошното училище и да продължа уроцитѣ си по псалтика при даскалъ Христодула. Понеже баща ми желаеше да изуча основно псалтиката, изпроводи ме въ Сѣръ, съ задължение да живѣя въ кѫщата на Христодула.

Кѫщата на Христодула се посещаваше често отъ Стефана Верковичъ, който учеше даскала на българско четмо и писмо, за да го приготви да събира народни пѣсни и приказки отъ българитѣ. На менъ тукъ се даде възможность да се запозная съ Верковича. Заслужава да се отдалеча малко отъ главната си задача и да кажа нѣколко думи за многозаслужилия сърбинъ Ст. Верковичъ.

Стефанъ Верковичъ, известенъ по нашитѣ мѣста подъ име „антикаджия“, бѣше сериозенъ ученъ, добродушенъ и приветливъ. Той бѣше изпратенъ отъ сръбското правителство въ Сѣръ, за да събира не само антики (стари монети), но и исторически паметници, главно народни пѣсни, приказки, обичаи, предания и др,, при това да се запознае отблизо съ славянското население въ Македония и да докаже предъ свѣта, че то е сръбско, като се основава най-вече на развалинитѣ отъ сѣрскитѣ нѣкогашни кули при манастиря „Св. Иванъ“, недалече отъ Сѣръ, които ужъ били градени отъ Стефанъ Душанъ. Обаче този справедливъ археологъ не прие да си криви душата, да лъже свѣта, че въ Македония славянското население е сръбско: не можа да намѣри нито една дума сръбска или другъ нѣкакъвъ признакъ у народа, който да доказва, че е имало и има тукъ сърби. Той тукъ намѣри българи, съ чисти български обичаи и характеръ, съ чистъ български езикъ и въ всѣко друго отношение българско население. Събираше около себе си стари мѫже и жени, всѣкакви просяци и пѣснопойци и ги разпитваше за едно-друго и главно записваше отъ тѣхъ стари пѣсни и приказки; събираше мѫжки и женски дрехи отъ българското население и ги изпращаше въ Русия и съ

тѣхъ доказваше, че македонското славянско население е българско, а не сръбско. Всичко това накара сръбскитѣ фантазьори да намразятъ Верковича, че не доказа, какво Македония е населена съ сърби, а обратно съ българи. Сръбското правителство му прекѫсна помощьта и не му заплати много монети, които му пращаше отъ Сѣръ. Той се обърна за помощь къмъ Русия, като и изложи своитѣ научни изследвания и материяли отъ Македония. Руското правителство му отпусна помощь и продължаваше да му дава до излизането на „Веда Словена", която се приписа за негово творение, а не народно. Верковичъ много страда, много гладува, докато най-сетне се принуди да отиде въ Русия и тамъ лично да обясни, че пѣснитѣ въ „Веда Словена" не сѫ негово творение, а народни, записани отъ помаци въ Родопитѣ и въ Неврокопско. Тукъ Верковичъ дали успѣ да докаже истинностьта на пѣснитѣ въ „Веда Словена", не знамъ. Колкото пъкъ, че авторството имъ се отдава на Иванъ Гологановъ, ще кажа нѣколко думи и за него.

Покойниятъ Иванъ Гологановъ бѣше родомъ отъ село Търлисъ (Неврокопско) и внукъ на почтения страцъ Теодосий, бившъ егуменъ на манастиря „Св. Иванъ" при Сѣръ. Той бѣше повиканъ още малъкъ отъ вуйка си Теодосия въ казания манастиръ и оттамъ изпратенъ да се учи въ Сѣрското училище, кѫдето се учехъ азъ и братята му — бившиятъ Скопски митрополитъ Теодосий и архимандритъ Николай. И тримата братя се издържаха отъ вуйка имъ Теодосий. Иванъ, като свърши Сѣрското училище, започна да учителствува въ селата, докато най-после се установи за винаги въ с. Крушово (Демирхисарско). Въ това село той учителствува до края на живота си (помина се миналата година) и често посещаваше Сѣръ. Тукъ му се удаде възможность да се запознае съ Ст. Верковичъ, който обикновено пъкъ заобикаляше по-свѣстнитѣ и грамотни българи и ги подбуждаше да обичатъ народностьта си и безъ стѣснение да изповѣдватъ, че сѫ българи. — Мѣстото му е тукъ, мисля, да изповѣдамъ откровено, че още звучатъ думитѣ на тоя справедливъ археологъ, който на българчетата казваше: „Дечица, учете се въ гръцкитѣ училища, понеже нѣмате български, а науката е все една, на какъвто и езикъ да бѫде, но не забраявйте, че сте българчета, защото е срамота да се отказва човѣкъ отъ народностьта си". Тѣзи думи силно влияеха на насъ, българчетата, когато се учехме въ сѣрскитѣ гръцки училища. Той канѣше всѣкого отъ насъ да се научимъ да четемъ и пишемъ по български, за да му записваме български пѣсни, приказки, обичаи и др. отъ роднитѣ ни мѣста. Азъ и другаритѣ ми записвахме такива ма-

терияли за Верковича, но Иванъ Гологановъ, като по-голѣмъ отъ насъ, записваше повече и по-добре отъ насъ. И като учитель той продължаваше да записва пѣсни и приказки, главно отъ родопскитѣ помаци. Отъ негови пѣсни Верковичъ издаде две голѣми книги подъ име „Веда словена". Нѣкои учени писаха, че пѣснитѣ въ „Веда словена" не сѫ истински, а съчинени отъ Верковича и Гологанова. Колкото за сѫществуването на тия пѣсни въ народа ни, азъ отъ своя страна не мога да се произнеса положително, защото, при всичкитѣ ми старания, нѣмахъ възможность да провѣря дали ги има между помацитѣ. Не допускамъ, обаче, да сѫ съчинени отъ Гологанова, както нѣкои мислятъ, защото нѣмаше причини да създава такива чудновати пѣсни. На такова мнения сѫ Дозонъ, бивши Пловдивски френски консулъ, и Вл. Качановски, русинъ. Последниятъ лично менъ каза въ Солунъ, че единъ помакъ по пѫтя отъ Баракли Джумая до Солунъ му пѣлъ пѣсень за „Орфенъ юнакъ" и че „бабайко" му (баща му) знаелъ много по-добре да пѣе тая и други такива пѣсни.

Както и да е, споредъ мене, тѣзи двама мѫже, Стефанъ Верковичъ и Иванъ Гологановъ, сѫ много заслужили на нашия народъ, защото обърнаха внимание съ „Веда словена" и съ други книжовни работи отъ Верковича на образования свѣтъ за българския народъ.

Сега минавамъ на предмета си. Запознанството ми съ Верковича събуди у менъ народния духъ и съ гордость почнахъ да изповѣдвамъ открито своята народность, че съмъ българинъ. Това го правѣхъ и предъ другаритѣ си съученици. Моитѣ учители въ Сѣръ разбраха, че азъ изповѣдвамъ своята народность. Тѣ по добръръ и примамливъ начинъ се стараеха да ме отклонятъ отъ това, но, като се увѣриха, че не е възможно, започнаха да ме гледатъ накриво и да не се отнасятъ вежливо съ мене. Това менъ не смущаваше, макаръ въ края на годината да не ми дадоха училищно свидетелство за пълното свършване курса на училището, поради явния предлогъ, че не съмъ билъ благонадеженъ за еленизъма. Това обстоятелство ни най-малко ме смути: училищно свидетелсво не получихъ, но въ замѣна на него съзнахъ народностьта си. Такъвъ се завърнахъ при своя баща въ родното си село.

Следъ завръщането си въ Негованъ бѣхъ съ намѣрение да отида въ Солунъ, да търся издръжка, за да продължа образованието си въ странство, въ краенъ случай да остана въ сѫщия градъ да следвамъ въ гръцката гимназия. Баща ми не се съгласяваше, но, въпрѣки волята му, заминахъ за Солунъ. Тукъ не намѣрихъ условия да се из-

пълни първото ми желание, та се принудихъ да стана пѣвецъ въ една гръцка църква и да посещавамъ гръцката гимназия. Баща ми не ме остави въ Солунъ и ме повърна въ селото. Това бѣше презъ 1867 год.

Въ селото бѣхъ условенъ учитель втори пѫть. Преподаването почнахъ пакъ по гръцки езикъ, но ученицитѣ ми нищо не разбираха; обяснявахъ имъ по български, но резултати нѣмаше; нѣмаше и български учебници, отъ които да черпя знания, за да разяснявамъ това, което имаше и което трѣбваше да преподавамъ по гръцкитѣ учебници. Чудѣхъ се и се маехъ, какво да правя? Мѫка голѣма ме обхвана. Презъ това време ставаше въ Сѣръ голѣмъ панаиръ, на който се стичаха отъ далечни мѣста търговци. Щомъ дойде времето за панаира, 10 февруарий, въ който день се отваряше панаиръть и продължаваше цѣлъ месецъ, азъ отидохъ въ Сѣръ за покупки. Тукъ, като отивахъ между продавачитѣ, забелязахъ единъ търговецъ на ножове и други желѣзни предмети, но при тѣхъ и книжки. Доближихъ се до търговеца и го попитахъ по гръцки:

— Какви сѫ тѣзи книги?

— Книги, както виждашъ, но за тебе не сѫ, отговори ми студено търговецътъ по гръцки.

— Че защо да не сѫ за мене? Нали ги продавашъ? запитахъ го повторно.

— Продавамъ ги, но не на гърци, защото не сѫ гръцки.

— Ами какви сѫ?

— Български, на българи ги продавамъ.

Като разбрахъ, че този търговецъ продава български книги, доближихъ се до него, седнахъ и го запитахъ по български, откѫде е и отгде е донесълъ тѣзи книги. Каза ми, че е отъ Ресенъ и книгитѣ носи отъ Цариградъ.

— Има ли българи въ Цариградъ? запитахъ търговеца.

— Да, има много българи, отговори ми той.

— Ами вие българинъ ли сте?

— Да, българинъ, затова продавамъ и български книги.

Следъ тоя разговоръ азъ се открихъ на търговеца, че съмъ българинъ. Той почна любезно да се отнася съ мене, разправи ми за църковния въпросъ и ми посочи всички видове книги, които продаваше. Тѣ бѣха учебници: законъ Божи, буквари, землеописания, читанки и др. Отъ тия книги азъ си купихъ по единъ екземпляръ и казахъ на търговеца, че ми трѣбватъ много отъ тѣхъ за моитѣ ученици, но сега нѣмамъ пари да купя. Той бѣше готовъ да даде на почекъ, колкото поискахъ книги, но азъ не можахъ да направя това на своя глава — трѣбваше да взема съгласието на баща си.

Въ лицето на тоя търговецъ забелязахъ отличителнитѣ черти на българинъ — откровеность и голѣмо довѣрие. Такива черти гъркътъ не притежава. Замолихъ го, като мине презъ Негованъ — презъ селото минава пѫтьтъ за Солунъ —, да се отбие при мене въ училището и тамъ ще решимъ въпроса за покупка на учебници. На сбогуване съ тоя българинъ, който ми направи силно впечатление съ своята откровеность да се нарича съ гордость българинъ и да изповѣдва навредъ народностьта си, запитахъ го за името му. Каза ми, че се казва книгопродавецъ Андрея Ресенецъ. Поиска да знае и моето име. Казахъ му името и презимето си. Записа го въ тефтерчето си.

Завърнахъ се отъ Сѣръ въ Негованъ съ нѣколко български учебници. Вечерно време по тѣхъ учехъ уроци, които на другия день преподавахъ на ученицитѣ. Последнитѣ бѣха много доволни, че разбираха моето преподаване. Скоро книгопродавецътъ Андрея Ресенецъ пристигна въ Негованъ. Отъ него взехъ на почекъ 50 буквари, 50 законъ Божи, 50 землеописания и 30 читанки. Раздадохъ учебницитѣ на ученицитѣ и започнахъ по български да имъ преподавамъ на повечето предмети. Можехъ по всички предмети да преподавамъ по български, но нѣмахъ учебници. Къмъ края на годината набавихъ си и други български учебници и обучението водѣхъ по български.

Моето училище повдигна голѣмъ шумъ по нашитѣ мѣста, който не можеше да остане незабелязанъ отъ Солунския митрополитъ. Той негодуваше, но нѣмаше какво да прави. Баща ми пъкъ спокойно си служеше въ черквата по славянски. Нашата кжща открито изповѣдваше предъ всѣкиго народностьта си.

Андрея Ресенецъ не се вести вече въ селото ни, нито пъкъ поиска да му се издължа за учебницитѣ, които взехъ на почекъ. Месецъ следъ неговото заминаване почнаха да дохождатъ на мой адресъ почти всичи цариградски български вестници по нѣколко броя. Азъ си спирахъ по единъ брой отъ всѣки вестникъ, а другитѣ пращахъ на желаещи да четатъ български вестници въ селата Зарово, Висока, Сухо и др.

Учебницитѣ и вестницитѣ разбудиха българското население въ нашитѣ мѣста и го докара въ съзнание да признае народностьта си. Това нѣщо не можеше да не тревожи гръцкиятъ митрополитъ въ Солунъ. Той се ядосваше, но нѣмаше какво да прави, защото се боеше да не си отвори по-голѣма рана. Правѣше ни понѣкога бележки, че събуждаме българското население, но по единъ благороденъ начинъ и ужъ отъ доброжелателство, безъ да до-

качи нито баща ми, нито мене. По нѣкога дори се показваше съвсемъ любезенъ и учтивъ къмъ насъ и се преструваше, че ни обича отъ сърдце и душа. Тази любезность на митрополита къмъ насъ вмѣсто да отслаби привързаностьта ни къмъ родното черковно-училищно дѣло, напротивъ, даваше ни по-голѣмъ куражъ да употрѣбимъ по-голѣми усилия за неговия напредъкъ.

Въ Негованъ учителствувахъ две и половина години, сир. презъ учебнитѣ 1867/1868 и 1868/1869 години и до половината на уч. 1869/70 год. Успѣхътъ на моето училище презъ тѣзи години бѣше много добъръ, така щото човѣкъ не можеше да не се възхищава отъ него. Ученици имахъ повече отъ 90, и всичкитѣ се научиха да четатъ и пишатъ по български. Баща ми се много радваше отъ успѣха и почти всѣки день дохаждаше въ училището, та се радваше, какъ хубаво отговаряха на български ученицитѣ при изпитването имъ. Когато училището бѣше предметъ на най-голѣми похвали отъ страна на селянитѣ отъ нашето и околнитѣ селяни, а именно презъ 1869 год., на 15 октомврий баща ми ме ожени. Следъ една година близо баща ми се помина и домашнитѣ грижи останаха върху мене. Азъ напуснахъ училището, поради нещастието на нашето семейство, състоящо отъ 10 души.

На 15 септемврий 1870 ми се роди първиятъ синъ Георги[1]). И тъй, домашнитѣ грижи отъ день на день ми се увеличаваха, а пъкъ азъ бѣхъ маловъзрастенъ и неопитенъ. Отъ една страна домашни грижи, а отъ друга Солунскиятъ митрополитъ ме принуждаваше да стана свещеникъ, за да замѣстя баща си. Какво да правя и какъ да постжпя, и азъ самъ не знаехъ. Митрополитътъ не отъ желание искаше да ме ржкоположи свешеникъ за селото, но да ме отстрани отъ учителството. Следъ дълги обмисления и съвети на нѣкои селяни, азъ се решихъ да се ржкоположа за свещеникъ, като си мислѣхъ и като свещеникъ ще бжда полезенъ и на своя народъ. Презъ октомврий 1870 г. бѣхъ ржкоположенъ за дяконъ, но не и за свещеникъ — митрополитътъ ималъ ужъ горещо желание да служа нему дяконъ нѣколко време. При него служихъ до 11 априлъ 1871, когато и бѣхъ произведенъ въ свещенически чинъ, когато той замина за Цариградъ, поради партизански съображения, възникнали между самитѣ гърци въ Солунъ, главно противъ владиковия зеть Костаки.

---

[1]) Герги Маджаровъ, дългогодишенъ гимназиаленъ учитель и директоръ въ гр. Радомиръ. Помина се презъ 1925 год. въ Радомиръ. — *Б. р.*

Моето дяконство при Солунския гръцки митрополитъ бѣше твърде полезно за нашитѣ народни дѣла, понеже му бѣхъ довѣрено лице и ме изпращаше по ревизии изъ селата, въ които азъ изцѣло подържахъ българскитѣ искания подъ такъва форма, че самъ митрополитътъ не можеше да не одобри моето мнение.

Останахъ да свещенодействувамъ при митрополийската църква въ Солунъ, но за малко врѣме: гърцитѣ не можеха да търпятъ да виждатъ българскитѣ селяни отъ околностьта на Солунъ да дохождатъ първенъ при мене, после при епископа-замѣстникъ на митрополита. Освенъ това въ две солунски села, въ Негованъ и Зарово, бѣха отворени български училища, пъкъ тъкмѣха се и въ други села да искатъ разрешение, митрополийскитѣ чиновници и агенти почнаха да ме подозиратъ като подбудитель и съветникъ на българското население да се отваря български училища. Това подозрение отъ тѣхна страна бѣше оправдателно, защото наистина като дяконъ на митрополията съветвахъ и подбуждахъ българитѣ да си отварятъ училища и да се учатъ на матерния си езикъ, но не искахъ още да излизамъ наяве, защото цельта ми бѣше да постоя още на служба, за да приготвя селата и заедно съ тѣхъ да се откажемъ отъ патриаршията. Отношенията между мене и намѣстникъ-епископа станаха обтегнати и дойде до скарване, въ което изтъкнахъ, че съ това си поведение били предизвикали българитѣ да повдигнатъ църковния въпросъ. Въ това скарване азъ му казахъ откровено, че съмъ българинъ и съ български чувства и че предъ моитѣ очи българскитѣ интереси стоятъ много по-високо отъ гръцкитѣ. Той се оплакалъ на валията Сабри паша, който ни извика и двамата въ правителствения домъ. Предъ валията азъ разправихъ грубото отнасяне на епископа и за това азъ напускамъ митрополийската църква. Валията ни каза, че той не може да се мѣси въ църковнитѣ ни работи, та всѣкой е свободенъ да върши, каквото намѣри за добре, само да не е противъ църковнитѣ закони. Това стана въ края на 1871 г.

Отъ това време, сир отъ 1871 г. до м. юлий 1878 г., азъ учителствувахъ и свещенодействувахъ като български учитель и свещеникъ въ Негованъ. Църквата и училището презъ това време бѣха чисто български въ Негованъ. Въ края на юлий 1873 г. получихъ писмо отъ свещеникъ Петъръ Димитриевъ Заровски изъ Солунъ, съ което ме канѣше да отида въ Солунъ за свещеникъ и пѣвецъ — отворилъ се български параклисъ. Азъ веднага напуснахъ селото и заминахъ за Солунъ. За мой замѣстникъ-учитель въ Негованъ изпратихме отъ Солунъ Димитъръ Голевъ, ро-

домъ отъ гр. Щипъ. Оттогава и досега непрекѫснато има въ Неговань българско училище и признава ведомството на Българската Екзархия. Въ това село има и гъркомани, които признаватъ гръцката патриаршия. Отъ начало тѣ бѣха малко семейства, но отъ 1831 г. се увеличиха поради църквата и училищното здание, които съ лукавство се отнѣха отъ екзархиститѣ въ нея година. Следъ отнимането на църквата и училището, екзархиститѣ се черкуватъ въ параклисъ въ едно мое здание (керханата), което остѫпихъ за вѣчни времена. Въ сѫщото здание и въ друго подъ наемъ се помѣщава и българското училище. Въ Солунъ свещенодействувахме двама свещеника — свещ. Петъръ Димитриевъ Зарали и азъ — въ новооткрития параклисъ два месеца — отъ 1 августъ до 1 октомврий, — и следъ това дойде при насъ свещ. Иванъ Ангеловъ отъ с. Висока (Лѫгадинско), когото гърцитѣ изпѫдили отъ солунската църква „Св. Теодоръ", че се сношавалъ съ насъ. И тъй, отъ м. октомврий сѫщата година станахме трима свещеника при параклиса.

При създаване българска енория въ Солунъ азъ претърпѣхъ най-голѣми мѫчнотии, като познатъ на гърцитѣ. На 1 септемврий 1873 г. пръвъ пѫть ръсихме българскитѣ кѫщи съ свещ. Петъръ. Азъ отидохъ да ръся българскитѣ кѫщи по квартиритѣ, а свещ. Петъръ — дюкянитѣ въ чаршията. Презъ цѣлия день една група отъ нехранимайковци гърци вървѣше подире ми съ викове и дудукане, като съ това да ме предизвика да прекѫсна ръсенето. Азъ понесохъ търпѣливо всички обиди и изпълнихъ свещеническата си длъжность.

Презъ декемврий 1873 заминахъ за гр. Воденъ да свещенодйствувамъ — замѣстихъ свещ. Петъръ, който бѣше далъ обещание на българитѣ въ Воденъ да имъ бѫде енорийски свещеникъ. Това бѣше и желанието на Българската Екзархия. И тукъ много страдахъ, макаръ и да бѣхъ отишълъ временно, едно че нѣмахъ срѣдства, и друго, неприятноститѣ отъ гръкоманитѣ бѣха голѣми. Въпрѣки временното ми стоене въ Воденъ азъ не можахъ да не вложа всичкитѣ сили за доброто на църковно-училищното дѣло. Макаръ материално да бѣхъ зле поставенъ и налагаше ми се часъ по-скоро да се завърна въ Солунъ, предъ настойчивитѣ молби на родолюбивитѣ Георги Гоговъ и братя Занешеви да не напускамъ града имъ, останахъ цѣли две години въ Воденъ. Благодарение силната подкрепа на Георги Гоговъ, който е билъ и народенъ представитель въ Народния църковенъ съборъ презъ 1871 год. по изработване на Екзархийския уставъ и който материално

се съвсемъ разори поради народнитѣ борби и преждевременно се помина, като остави нещастна вдовица, която, за да се прехранва, за голѣма жаль, стана слугиня, както и на Ване Занешевъ, отъ братя Занешеви, българитѣ се сдобиха съ училищно помѣщение и имъ се даде право да използуватъ богатата църковна каса, която бѣше до моето отиване въ гъркомански ржце. За тая сполука не малко се дължи и на ценното съдействие на солунския валия Митхадъ паша, съ когото се бѣхъ запозналь въ Солунъ. Митхадъ паша, реформаторъ на Турската империя, дойде като валия въ Солунъ отъ Русчукъ. Той много помагаше на българитѣ въ Солунъ, като по-слаби отъ гърцитѣ — това бѣше негова политика. Той бѣше се съгласилъ да се раздѣли църковната каса между българитѣ и гъркоманитѣ, но не се изпълни; скоро бѣше премѣстенъ отъ Солунъ. Ако се успѣеше да се изпълни това, църковно-училищнитѣ нужди на българитѣ въ Воденъ за дълги години ще бѣха осигурени : църковната каса имала тогава повече огъ 800,000 гроша златни.

Презъ юний 1875 напуснахъ Воденъ — заложихъ си часовника, за да платя на кираджията кирията на коня — да се завърна въ Солунъ на сжщата длъжность. Тамъ намѣрихъ достатъчно свещеници, но и азъ не бѣхъ изплашенъ. Мислѣхъ си, че моето оставяне тукъ нѣма да бжде отъ толкова голѣма полза, отколкото ако отида на друго мѣсто, кждето се чувствува по-голѣма нужда отъ мене. Случайно се връщаше отъ Цариградъ сѣрскиятъ български учитель Стеф. Салганджиевъ и носѣше съ себе си емирнаме (разрешение) за отваряне параклисъ въ Сѣръ[1]). Въ разговоръ съ него помоли ме да предамъ едно негово писмо на единъ заровски свещеникъ, а името на свещ. е Ангелъ Константиновъ, и да го поканя да отиде за енорийски свещеникъ въ Сѣръ. Г-нъ Салганджиевъ си замина за Сѣръ, а азъ останахъ още нѣколко дена въ Неговапъ. Предадохъ писмото на свещ. Ангелъ и му говорихъ устно да замине за Сѣръ, но той отказа да направи това, страхувайки се да не се случи и съ него нѣщо, каквото се бѣше случило преди два месеца при отваряне на параклиса съ другъ единъ свещеникъ отъ сжщото село, свещ. Хаджи Захария, когото бѣха затворили, че отворилъ параклиса безъ емирнаме (разрешение) и служилъ на славянски. Следъ отказа на о. Ангелъ да отиде въ Сѣръ, азъ почнахъ да мисля , какво да се прави, за да не се лишаватъ българитѣ отъ свещеникъ. Рекохъ си на ума: „попъ Ивана! за лудитѣ е пред-

1) Съ г. Салганджиевъ се видѣхъ пръвъ пжть въ Неговапъ, кждето бѣхъ отишълъ да видя семейството си.

опредѣлено отъ Бога да изваждатъ змиитѣ изъ дупкитѣ, понеже умнитѣ не си възвирятъ ржката въ опасность. Хайде стани, отиди въ Сѣръ и изложи себе си на нови мжки и лишения, защото всѣки не трѣбва да ставаме умни, иначе злинитѣ ще си живѣятъ и ще принасятъ врѣди на народа ни. Ти имашъ още сили и срѣдства, затова не жали нищо за народното добро".

Решихъ се да отида въ Сѣръ и поискахъ отъ свещ. Ангелъ Константиновъ писмо за отказването му. Последниятъ съ голѣма готовность прие да ми даде такова писмо. Писмото написа иеродяконъ Агапий Войновъ отъ Кюстендилъ, който по него време бѣше български учитель въ с. Заровo. Взехъ писмото и съобщихъ на свещ. Петъръ Димитровъ, че отивамъ въ Сѣръ.

Въ Сѣръ пристигнахъ презъ септемврий 1875. Какво заварихъ въ тоя градъ? — 5—6 души българи безъ никакво влияние между сѣрскитѣ гъркомани, които броеха нѣколко хиляди. Всичкитѣ българи бѣха и общинари съ двама селяни отъ с. Горни-Броди (Сѣрско) председатель на общината бѣше учительтъ Ст. Салганджиевъ, който си бѣше усвоилъ правото да се разпорежда съ църковно-училищнитѣ работи, както му скимне, безъ да държи смѣтка за решението на общинския съветъ, макаръ въ неговитѣ очи членоветѣ му не заслужвали внимание. Първата ми работа бѣше да видя българския параклисъ, та следъ това да подамъ емира на мютесарифина (окржжния управитель), за да го отворя. Като отидохъ при параклиса, що да видя? — Кжща вънъ отъ града и на такова мѣсто, гдето никой не отива. Влѣзохъ въ кжщата, за да видя, кое отдѣление отъ нея е предназначено за параклисъ. Опредѣлена бѣ избата за параклисъ съ дъсчана преграда за олтаръ. Всичко това ме отчайва, но нѣмаше какво да правя — емира бѣше за тази кжща. Измжчваше ме много и обстоятелството, че годишенъ наемъ трѣбваше да се плаща 25 лири турски за параклиса — сума, съвсемъ голѣма за тази изба. Случи се на другия день недѣля, и трѣбваше да служа литургия, но въ параклиса нито икони имаше, нито черковни съсждове и изобщо най-потрѣбното за служба. Рано сутринта въ недѣля съ Георги Х. Димитровъ отъ с. Г. Броди (Сѣрско), който бѣше опредѣленъ да изпълнява пѣвческа длъжность при извършване на службата, взехме нѣколко иконички, които ни бѣше далъ Верковичъ, и други нѣща, необходими при извършване на службата, и се отправихме за параклиса въ махалата „Долна Каменица". Наредихме горе-доле параклиса и почнахме службата. Пѣвецътъ не бѣше приготвенъ за такъвъ, та азъ трѣбваше да изпълнявамъ и свещени-

ческата си длъжность въ службата и да съмъ пѣвецъ. На литургията присѫтствуваха 10 мѫже и 1 жена.

Енорията на първо време ни бѣше малка. Предстоеше ми да проагитирамъ между гражданитѣ, за да привлѣча нѣкои отъ тѣхъ. Учительтъ Салганджиевъ бѣше индеферентенъ по отношение на обявилитѣ се български семейства. Най-напредъ отидохъ при негритския си учитель Христодула. Той бѣше вече гръцки свещеникъ, но съзнаваше своята народность, — страхуваше се да се обяви като българинъ, защото рискуваше да изгуби прехраната си. Опитътъ ми и съ други стари приятели сѫщо излѣзе несполучливъ. Почнахъ да действувамъ между простолюдието. За да бѫда по-близко до последното, напуснахъ „вароша“ на града и се премѣстихъ да живѣя близо до параклиса. Отъ тукъ почнахъ често да посещавамъ българскитѣ семейства въ крайнитѣ махали. Успѣхътъ ми бѣше наяве: за малко време образувахъ българска енория отъ 80 български семейства. И параклисътъ почна всѣки праздникъ да се посещава отъ повече богомолци.

Презъ 1876 год., поради възстанието въ България, настанаха тежки времена и за българитѣ въ Сѣръ. Тѣ почнаха вече да се криятъ отъ мене, пъкъ и въ правото си бѣха, защото турскитѣ власти ги преследваха, затваряха и изтезаваха. Азъ продължавахъ да служа въ параклиса всѣки праздникъ, макаръ богомолцитѣ да намаляваха. Това продължава до 26 октомврия 1877, когато стопанинътъ на параклиса поиска наемъ за три години — 75 лири турски. Този наемъ нѣмаше отъ кѫде да платя, та се принудихъ да го напусна. Отивахъ да извършвамъ литургия въ ближното село Вишени, като сѫщевремнно обикаляхъ енорияшитѣ си въ града. Една година отидохъ въ Вишени и друга сѫщо въ близкото село Христосъ. Мой помощникъ бѣше свещенникъ Тодоръ Струмишки, който е билъ представитель въ Народния съборъ въ Цариградъ презъ 1871 год. отъ Струмишката епархия. Той се помина презъ септемврий 1879 год. въ Вишени и се погреба отъ мене до църквата въ сѫщото село. Тоя страдалецъ свещеникъ бѣше изпѫденъ отъ гърцитѣ изъ Струмица, и въ изгнание го намѣри смъртьта, страдащъ за родния си градъ.

На 26 октомврий 1879 г. напуснахъ Сѣръ и се завърнахъ въ Солунъ. Отъ тоя градъ отсѫтствувахъ 6 години: 2 въ Воденъ и 4 въ Сѣръ (1873—1879). Въ него на 1 ноемврий 1879 намѣрих единъ български свещеникъ, 1 учитель и една учителка. Малкото български семейства, които безъ страхъ изповѣдваха своята народность, грижеха се за напредъка на параклиса и училището. Съ съдействието на

солунскитѣ граждани Насте Стояновъ, Тодоръ Х. Мишевъ, братя Шумкови, братя Паунчеви и др. напредъкътъ на българщината всѣки день се увеличаваше, училището се преобърна на гимназия съ пансионъ при нея и презъ учебната 1883/84 год. отворихме българско училище въ „Вардаркапийската махала".

Въ „Вардаркапийската махала" започнахме по-енергично да действуваме. Азъ се премѣстихъ да живѣя въ зданието, което наехме за училище. Освенъ свещенническата си длъжность, като енорийски свещеникъ на всички български семейства въ града, изпълнявахъ и учителска длъжность въ вардаркапийското училище. Презъ втората учебна година (1884/1885) отворихме при училището икономически пансионъ. Въ него приемахме ученици предимно отъ селата. Училището и пансионътъ въздействуваха на мнозина българи отъ тази махала и отъ селата да съзнаятъ своята народность и открито да заявяватъ, че сж българи.

По срѣдата на учеб. 1884/1885 год. Екзархията ме изпрати времено за председатель на българската община въ Сѣръ. Тукъ стояхъ 7—8 месеца, докато се уредятъ черковно-училищнитѣ работи и пакъ се завърнахъ въ Солунъ.

Въ Солунъ, като се завърнахъ отъ Сѣръ, станахъ председатель на общината и преподаватель по източно пѣние въ мжжката гимназия. Председателската длъжность изпълнявахъ до октомврий 1889 год. и ме замѣсти архиман. Григорий, сегашниятъ Охридски митрополитъ. Азъ останахъ уредникъ на църквата „Св. Кирилъ и Методий" и преподаватель по източно пѣние въ гимназията.

Въ началото на 1890 год. Екзархията ме изпрати въ Воденъ за председатель на общината. Тукъ ми предстоеше да уталожа появилитѣ се партизански страсти, които зле се отразяваха на църковно-училищното дѣло не само за града, но и за околията му. Отношенията между нѣкои граждани бѣха стигнали до такава обтегнатость, щото отбѣгваха да се срѣщнатъ единъ другъ. Благодарение на предишнитѣ си връзки съ гражданитѣ, можахъ въ скоро време да ги примиря, и съ това да подтикна обществените работи да вематъ своя нормаленъ пжть. Следъ 6-месечно пребиване въ Воденъ (отъ януарий до юний 1890) завърнахъ се въ Солунъ.

Въ Солунъ взехъ си енорията и преподавателската длъжность по източно пѣние въ гимназията. Обаче, поради многото ми работа въ свещенническата длъжность, отказахъ се отъ преподавателската. До априлъ 1894 бѣхъ само енорийски свещеникъ и членъ въ общината, но отъ това време Екзархията ме натовари съ председателска длъжность на община-

та, длъжность вакантна, освободена отъ архимандрита Авксентий, който бѣ избранъ за митрополитъ въ Велесъ.

Свършвамъ своята автобиография на 11 априлъ 1896, деньтъ на 25 годишнината отъ ржкополагането ми въ свещенически санъ и излизането ми открито като българинъ да работя въ полето на народното ни свѣстяване. Билъ съмъ въ села и градове; ималъ съмъ случаи да се сношавамъ съ видни и прости лица и да имъ съмъ близъкъ; давало ми се е възможность да живѣя при благородни и прости хора и да бжда близъкъ на семействата имъ; билъ съмъ между хора съ партизански страсти, но отъ никого не съмъ изпиталъ никакви неприятности; винаги съмъ билъ почитанъ и уважаванъ и пр. Съ една дума, благодаренъ съмъ билъ отъ положението си до днесъ, макаръ и скромно парично възнаграждаванъ. Какво ще бжде за бждеще, Богъ знае...

Като пиша автобиографията си до днесъ, нека кажа, че сега съмъ на 47 годишна възрасть и презъ 1869 год. встжпихъ въ бракъ съ Злата, съ която добихъ 4 сина и 1 дъщеря: Георгия[1]), роденъ презъ 1870 год., Лазаръ[2]), род. презъ 1873, Владимиръ[3]), род. презъ 1883, Олга[4]), дъщеря, род. презъ 1887 год, и Светославъ[5]), 1893 год.

Солунъ, 11 априлъ 1896.

Свещ. Ив. Маджаровъ.

Бележка. Тази автобиография на свещ. Ив. Маджаровъ е запазена отъ дъщеря му Олга Караджова, жителка на гр. Г. Джумая. Покойниятъ о. Маджаровъ не е продължилъ автобиографията си; той е починалъ на 20 юлий 1911 год. Като неговъ съвременникъ и съслужитель по просвѣтното дѣло въ Македония, азъ ще я допълня съ следнитѣ сведения:

Цѣли 10 години отецъ Маджаровъ, на който бѣ даденъ свещенически санъ иконом — отъ 1894—1904 год. — бѣше председатель на общината въ Солунъ. Презъ 1904 г., следъ Илинденското възстание, той бѣ изпратенъ отъ Екзархията за четвърти пжть въ Сѣръ да постави въ редъ разнебитеното църковно-училищно дѣло въ тоя градъ. И наистина, въ про-

---

[1]) За Георги Маджаровъ вж. бел. по-горе. — Б. р.

[2]) Лазаръ Маджаровъ, известенъ революционеръ-организаторъ въ Одринско, убитъ презъ 1903 год. — Б. р.

[3]) Свършилъ по минното инженерство въ Екатеринославъ (Русия) и се застрелялъ презъ 1917 год. — Б. р.

[4]) Женена за учителя Ив. Караджовъ. — Б. р.

[5]) Свършилъ Софийския университетъ по химия и убитъ въ време на войната (1915—1918) при с. Богданци (Гевгелийско) презъ 1915 год. — Б. р.

дължение на 6 години — до 1910 год. — икономъ Маджаровъ успѣ да възстанови положението на българщината въ гр. Сѣръ и околията му отъ преди 1903 год., но и да я разшири и закрепи. Презъ време на неговото председателство всички български села въ Сѣрското поле се отказаха отъ патриаршията и признаха ведомството на Българ. екзархия. Този успѣхъ се дължеше предимно на тактичното действуване на отецъ Маджаров предъ турскитѣ власти.

Презъ 1910 год. Екзархията извика о. Маджаровъ за предстоятель на църквата „Св. Стефанъ“ въ Фенеръ (въ Цариградъ), като го въздигна въ духовенъ санъ архимандритъ подъ име Иона На тази длъжность го свари смъртьта на 20 юлий 1911 год.

Архимандритъ Иона Маджаровъ бѣше съ благъ и тихъ характеръ, милъ събеседникъ и отличенъ църковенъ пѣвецъ. Той не остави книжовни трудове, но сведенията, които ни дава въ автобиографията си, сж интересни и ценни.

А. П. Стоиловъ

УНИВЕРСИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА СОФИЯ